

Rachunkowość

---

finansowa

---

ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne

podręcznik

wydanie II zaktualizowane i rozszerzone

redakcja naukowa **Ewa Walińska**

Rachunkowość

---

finansowa

---

ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne

podręcznik

redakcja naukowa Ewa Walińska

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

wydanie II zaktualizowane i rozszerzone

Warszawa 2014

Recenzent
prof. dr hab. Kazimierz Sawicki

Wydawca
Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący
Ewa Fonkowicz

Opracowanie redakcyjne
„Littera” *Maria Beata Wawrzyńczak-Jędryka*
Centrum Controllingu i Analiz Ekonomicznych Sp. z o.o.

Projekt graficzny okładki i zdjęcie
Barbara Widlak

Autorzy:

- Ewa Walińska* – rozdziały: 1–4, 6, 8, 10–14, 15 (zadania: 15.1, 15.3, 15.5, 15.7, 15.10, 15.11),
aneks nr 1, aneks nr 2;
Agnieszka Wencel – rozdziały: 5, 9, 15 (zadania: 15.2, 15.6, 15.8);
Marcin Michalak – rozdziały: 1, 8, 13, 15 (zadanie 15.9);
Anna Jurewicz – rozdziały: 5, 9;
Anna Jaroszczak – rozdział 4;
Przemysław Czajor – rozdziały: 7, 15 (zadanie 15.4);
Agnieszka Czajor – rozdziały: 3–4, aneks nr 1, aneks nr 2;
Witold Bojanowski – rozdział 6;
Aneta Brzeska – rozdział 15 (zadanie 15.12).

© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2014

ISBN 978-83-264-3463-1

Wydanie II zaktualizowane i rozszerzone

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wstęp	9
Założenia metodyczne do zadań i przykładów dotyczących ewidencji księgowej	13
Wykaz stosowanych skrótów	15
Część I. Podstawy rachunkowości i sprawozdawczości finansowej.....	17
Rozdział 1. Pojęcie i istota rachunkowości	19
1.1. Cele, zadania i funkcje rachunkowości	19
1.2. Użytkownicy informacji	25
1.3. Nadrzędne zasady rachunkowości	30
1.4. Rachunkowość a podatki	40
Rozdział 2. Podstawowe kategorie finansowe i ogólne zasady ich pomiaru w rachunkowości	53
2.1. Rachunkowość jako system pomiaru rzeczywistości gospodarczej	53
2.2. Podstawowe kategorie pomiaru systemu rachunkowości a sprawozdania finansowe	56
2.2.1. Aktywa i zobowiązania jako podstawowe kategorie pomiaru sytuacji finansowej.....	56
2.2.2. Przychody i koszty jako podstawowe kategorie pomiaru dokonań.....	65
2.3. Ogólne zasady wyceny bilansowej oraz pomiaru dokonań.....	70
2.3.1. Pomiar sytuacji finansowej a pomiar dokonań.....	70
2.3.2. Wycena wstępna aktywów i pasywów a ich wycena na dzień bilansowy	75
2.3.3. Zasady pomiaru przychodów i kosztów.....	88
2.3.4. Podatek dochodowy odroczony jako typowa kategoria finansowa	92
Rozdział 3. Ogólne zasady sporządzania jednostkowego sprawozdania finansowego....	96
3.1. Istota i cel sprawozdania finansowego	96
3.2. Składniki sprawozdania finansowego i ich charakterystyka	98
3.2.1. Bilans	98
3.2.2. Rachunek zysków i strat	102
3.2.3. Rachunek przepływów pieniężnych	103
3.2.4. Zestawienie zmian w kapitale własnym.....	105
3.2.5. Informacja dodatkowa	105
3.3. Model sprawozdawczości finansowej według polskiego prawa bilansowego.....	107
Rozdział 4. Ewidencja księgowa	116
4.1. Zdarzenia i operacje gospodarcze oraz ich klasyfikacja	116

4.2. Teoria konta i podwójnego zapisu księgowego	120
4.2.1. Istota konta księgowego.....	120
4.2.2. Zasada podwójnego zapisu księgowego	121
4.2.3. Klasyfikacja kont.....	124
4.3. Kontrola procesu rejestracji operacji gospodarczych i poprawianie błędnych zapisów księgowych	129
4.4. Zakładowy plan kont	134
4.4.1. Istota, cele i zadania planu kont.....	134
4.4.2. Budowa tradycyjnego planu kont	137
4.4.3. Przykładowy plan kont – zespoły kont i ich opis	138
Rozdział 5. Podatki w rachunkowości	142
5.1. Podatek od towarów i usług (VAT)	142
5.1.1. Istota i konstrukcja podatku	142
5.1.2. Powstanie obowiązku podatkowego i odliczenia podatku VAT	145
5.1.3. Zasady ewidencji podatku od towarów i usług	151
5.2. Podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT)	159
5.2.1. Istota i konstrukcja podatku dochodowego od osób fizycznych.....	159
5.2.2. Zasady ustalania zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych.....	161
5.2.3. Zasady ewidencji zaliczek na podatek dochodowy od osób fizycznych będących pracownikami z tytułu ich wynagrodzeń	162
5.3. Podatek dochodowy od osób prawnych	163
5.3.1. Istota i konstrukcja podatku dochodowego od osób prawnych.....	163
5.3.2. Przychody i koszty podatkowe	169
5.3.3. Podatek dochodowy od osób prawnych a rachunkowość	175
Część II. Szczegółowe zasady pomiaru, prezentacji i ewidencji typowych kategorii systemu rachunkowości.....	181
Rozdział 6. Rzeczowe i niematerialne aktywa trwałe	183
6.1. Definiowanie pojęć	183
6.1.1. Rzeczowe aktywa trwałe	183
6.1.2. Wartości niematerialne i prawne	185
6.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	187
6.2.1. Środki trwałe	187
6.2.2. Wartości niematerialne i prawne	201
6.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	206
6.3.1. Środki trwałe	206
6.3.2. Wartości niematerialne i prawne	208
6.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	209

Rozdział 7. Inwestycje a instrumenty finansowe	216
7.1. Definiowanie pojęć	216
7.1.1. Inwestycje	216
7.1.2. Aktywa finansowe	217
7.1.3. Instrumenty finansowe	217
7.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	220
7.2.1. Klasyfikacja aktywów i zobowiązań finansowych	220
7.2.2. Wycena aktywów i zobowiązań finansowych	221
7.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	233
7.3.1. Inwestycje	233
7.3.2. Zobowiązania finansowe	236
7.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	238
Rozdział 8. Rzeczowe aktywa obrotowe	252
8.1. Definiowanie pojęć	252
8.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	255
8.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	271
8.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	272
Rozdział 9. Rozrachunki	278
9.1. Definiowanie pojęć	278
9.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	278
9.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	298
9.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych.....	300
Rozdział 10. Rozliczenia międzyokresowe i rezerwy	309
10.1. Definiowanie pojęć.....	309
10.1.1. Rozliczenia międzyokresowe	309
10.1.2. Rezerwy	310
10.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	310
10.2.1. Rozliczenia międzyokresowe czynne (RMC)	310
10.2.2. Rozliczenia międzyokresowe bierne (RMB)	313
10.3. Rozliczenia międzyokresowe przychodów (RMP)	315
10.4. Rezerwy	317
10.5. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	322
10.5.1. Rozliczenia międzyokresowe czynne	322
10.5.2. Rozliczenia międzyokresowe bierne	323
10.5.3. Rozliczenia międzyokresowe przychodów	324
10.5.4. Rezerwy	325
10.6. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	327
10.6.1. Rozliczenia międzyokresowe czynne	327

10.6.2. Rozliczenia międzyokresowe bierne	329
10.6.3. Rozliczenia międzyokresowe przychodów	331
10.6.4. Rezerwy	332
Rozdział 11. Aktywa i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego	334
11.1. Definiowanie pojęć	334
11.1.1. Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego	334
11.1.2. Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego	335
11.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	335
11.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	341
11.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	343
Rozdział 12. Kapitał własny	346
12.1. Definiowanie pojęć	346
12.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru	347
12.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	356
12.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	358
Rozdział 13. Zasady ustalania wyniku finansowego	363
13.1. Definiowanie pojęć	363
13.2. Klasyfikacja i zasady pomiaru przychodów i kosztów	364
13.2.1. Przychody	364
13.2.2. Koszty	378
13.3. Zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym	393
13.4. Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych	396
Rozdział 14. Polityka rachunkowości, błędy lat poprzednich i zmiany szacunków	403
14.1. Istota polityki rachunkowości	403
14.2. Zmiany polityki rachunkowości jednostki – jej przyczyny i skutki	405
14.3. Zmiany szacunków i błędy lat poprzednich	415
Rozdział 15. Zadania z rozwiązaniami	419
Aneks nr 1. Przykład planu kont – wykaz kont syntetycznych	481
Aneks nr 2. Organizacja księgowości w świetle polskiego prawa bilansowego	487
Bibliografia	499

Wstęp

Rachunkowość odgrywa istotną rolę w działalności gospodarczej każdej jednostki, ponieważ stanowi źródło informacji finansowej niezbędnej do jej funkcjonowania i rozwoju.

Aby system rachunkowości spełniał oczekiwania zewnętrznych użytkowników informacji finansowej, podlega on określonym regulacjom – prawnym i/lub środowiskowym – które kształtują strukturę informacji zawartych w sprawozdaniach finansowych. W Polsce kluczowym aktem prawnym w tym zakresie jest ustawa o rachunkowości¹, regulująca zasady sporządzania „jasnych i rzetelnych” sprawozdań finansowych. Zawiera ona z jednej strony swego rodzaju ramy koncepcyjne systemu rachunkowości, czyli ogólne definicje i zasady pomiaru skutków finansowych zdarzeń gospodarczych, z drugiej natomiast – szczegółowe zasady wyceny bilansowej i ustalania wyniku finansowego oraz zasady prezentacji informacji w sprawozdaniu finansowym w Polsce.

Należy podkreślić, że polskie prawo bilansowe koncentruje się na zasadach sporządzania szeroko rozumianego sprawozdania finansowego, a nie na zasadach ewidencji księgowej. Co prawda, w przeciwieństwie do Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, zawiera ona dwa rozdziały poświęcone księgowości (prowadzeniu ksiąg rachunkowych i inwentaryzacji), ale mają one charakter formalnych wytycznych, a nie merytorycznych rozwiązań odnośnie do sposobu księgowania zdarzeń gospodarczych. W związku z tym w niniejszym podręczniku przyjęto strukturę podporządkowaną idei regulacji rachunkowości w Polsce.

Książka składa się z trzech zasadniczych części, różnych co do charakteru poruszanych w nich zagadnień, a co za tym idzie, również różnych co do ich struktury. **Część pierwszą można określić mianem podstaw rachunkowości i sprawozdawczości finansowej**, ponieważ obejmuje ona – oprócz wyjaśnienia istoty systemu rachunkowości – ogólne zasady pomiaru i prezentacji podstawowych kategorii finansowych, podstawy ewidencji księgowej, a ponadto elementarną wiedzę na temat kluczowych podatków obowiązujących w polskiej praktyce gospodarczej. Ta część podręcznika stanowi podstawę merytoryczną jego drugiej części, omawia bowiem najważniejsze zagadnienia dotyczące dwóch aspektów systemu rachunkowości – sprawozdawczego oraz ewidencyjnego.

Część druga podręcznika obejmuje szczegółowe zasady pomiaru, prezentacji i ewidencji typowych kategorii systemu rachunkowości. Składa się ona z dzie-

---

¹ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 330 z późn. zm.); dalej: u.rach.

sięciu rozdziałów. Rozdziały od szóstego do czternastego poświęcono określonym kategoriom bilansowym (grupom aktywów, zobowiązań oraz kapitałowi własnemu) oraz kategoriom rachunku zysków i strat (grupom przychodów oraz kosztów). Każdy rozdział ma identyczną strukturę prezentującą ujęcie sprawozdawcze oraz ujęcie ewidencyjne omawianych w nim problemów. Przez ujęcie sprawozdawcze rozumie się definicje i zakres danej grupy kategorii finansowych, ich klasyfikację, zasady pomiaru oraz zasady ich prezentacji w sprawozdaniu finansowym. Przez ujęcie ewidencyjne rozumie się natomiast zasady księgowania typowych zdarzeń gospodarczych związanych z daną kategorią finansową.

W ostatnim rozdziale drugiej części podręcznika zamieszczono przykłady zadań z rozwiązaniami, mające na celu objaśnienie typowych zagadnień będących przedmiotem pomiaru i prezentacji systemu rachunkowości finansowej. Rozwiązanie zadań jest przedstawiane w dwóch układach – sprawozdawczym i ewidencyjnym. Przyjęcie takiego postępowania jest w pełni zamierzone przez autorów podręcznika. Stanowi ono odejście od tradycyjnego traktowania zdarzeń gospodarczych przez system rachunkowości w praktyce, w której najpierw występuje ujęcie ewidencyjne, czyli zaksięgowanie zdarzenia gospodarczego na kontach, a dopiero w dalszej kolejności sporządzenie sprawozdania finansowego na bazie zapisów księgowych (ujęcie sprawozdawcze).

W podręczniku dodatkowo zamieszczono dwa aneksy: aneks nr 1 zawierający przykładowy plan kont – wykaz kont syntetycznych oraz aneks nr 2 przedstawiający organizację księgowości w świetle polskiego prawa bilansowego.

Podjęcie przedstawione w podręczniku pozwala zwrócić uwagę na istotny element obecnej rzeczywistości gospodarczej – punkt ciężkości we współczesnych regulacjach rachunkowości kładzie się bowiem nie na ewidencji księgowej, ale na sprawozdawczości finansowej. To jej zasady podlegają standaryzacji, a ewidencja księgowa – aczkolwiek niezbędna z praktycznego punktu widzenia – jest tylko techniką ukształtowaną przez zasady pomiaru zdarzeń gospodarczych i ich komunikowania w sprawozdaniu finansowym. **W związku z tym rozwiązania ewidencyjne zastosowane w podręczniku należy traktować jedynie jako przykładowe – a nie wzorcowe – propozycje autorów.**

Zamiarem autorów podręcznika jest usystematyzowane i klarowne zaprezentowanie kluczowych zagadnień z dziedziny rachunkowości finansowej, odpowiadające strukturze akademickiego wykładu, a jednocześnie głęboko osadzone w praktyce. Właśnie dlatego omawianym problemom teoretycznym i ich praktycznym rozwiązaniom towarzyszą przykłady oraz poglądowe ilustracje, dzięki którym Czytelnik może łatwo śledzić tok rozumowania, rozwijać umiejętności warsztatowe i dokonywać uzasadnionych wyborów metodycznych. Każdy szczegółowy problem jest przedstawiany według jednolitej sekwencji: zasady pomiaru – zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym – ewidencja. Pozwala to odnieść skutki finansowe omawianych transakcji i zdarzeń gospodarczych bezpo-

średnio do poszczególnych pozycji kluczowych składników sprawozdania finansowego, jakimi są bilans oraz rachunek zysków i strat.

Ze względu na ograniczoną objętość oraz akademicki charakter niniejsza książka:

- 1) obejmuje zagadnienia regulowane przede wszystkim przepisami ustawy o rachunkowości (nie są natomiast szczegółowo analizowane rozporządzenia do ustawy czy też regulacje Krajowych Standardów Rachunkowości);
- 2) prezentuje schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych, to jest takich, które mają charakter uniwersalny i występują najczęściej w praktyce gospodarczej;
- 3) uwzględnia ewidencję księgową podatków w ograniczonym zakresie, zwłaszcza w odniesieniu do podatku od towarów i usług (VAT) i podatku dochodowego od osób fizycznych, ponieważ w tym obszarze obowiązują ściśle określone, powtarzalne rozwiązania księgowe;
- 4) przyjmuje uproszczone rozwiązania dotyczące rozrachunków z tytułu wynagrodzeń, w szczególności w obszarze ewidencji narzutów na wynagrodzenia (ZUS, odpisy na Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych itp.);
- 5) przedstawia typowe dla polskiej praktyki gospodarczej rozwiązania w zakresie podatku dochodowego (bieżącego i odroczonego), przyjmując umowną stawkę podatku dochodowego od osób prawnych na poziomie 20%;
- 6) wykorzystuje rozwiązania Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej jedynie w zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy o rachunkowości;
- 7) przyjmuje autorskie rozwiązania w zakresie klasyfikacji, zasad pomiaru i prezentacji kategorii finansowych w sprawozdaniu finansowym w przypadku, gdy ustawa o rachunkowości pozostawia prawo uszczegółowienia zawartych w niej regulacji.

Powyższe ograniczenia oraz wynikające z nich uproszczenia nie oznaczają jednak, że opracowanie nie może być wykorzystywane przez praktyków; wręcz przeciwnie, może ono stanowić źródło inspiracji do modyfikacji funkcjonujących w przedsiębiorstwach rozwiązań księgowych i sprawozdawczych. Przedkładana książka jest bowiem wynikiem doświadczeń autorów, od wielu lat łączących działalność akademicką z praktyką i mających w swoim dorobku wiele publikacji wydanych przez największe polskie wydawnictwa. Bazuje ona na rozwiązaniach, które autorzy wdobyli podczas realizacji projektów z zakresu rachunkowości w wielu polskich przedsiębiorstwach różnych branż.

Docelową grupę odbiorców niniejszej publikacji mogą zatem stanowić wykładowcy oraz studenci i słuchacze studiów podyplomowych uczelni ekonomicznych (ze szczególnym uwzględnieniem studentów kierunku „Finanse i rachunkowość” oraz uczestników studiów podyplomowych z zakresu rachunkowości), jak również praktycy – księgowi, biegli rewidenci, analitycy i dyrektorzy finansowi.

Publikacja jest dostosowana do aktualnego stanu regulacji prawnych (obligatoryjnych i fakultatywnych) w zakresie sprawozdawczości finansowej w wymiarze krajowym. Stanowi co prawda samodzielną książkę, ale obejmuje jednocześnie wiedzę pozwalającą na rozwiązywanie testów, zadań i problemów zawartych w zbiorze zadań pod tytułem *Rachunkowość finansowa. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne. Zbiór zadań* (2. wyd., Wolters Kluwer S.A., Warszawa 2014).

Założenia metodyczne do zadań i przykładów dotyczących ewidencji księgowej

W niniejszej książce w odniesieniu do ujęcia ewidencyjnego wykorzystano plan kont zamieszczony w aneksie nr 1. W rozdziałach od pierwszego do czternastego, w szczególności w ostatniej części każdego z nich („Zasady ewidencji – schematy księgowania typowych zdarzeń gospodarczych”), zastosowano numer i nazwę konta odpowiadające określonej grupie kont w aneksie nr 1. W przypadku konieczności uszczegółowienia nazwy konta jej rozszerzenie podano w nawiasach. Specyficzną grupą kont jest zespół 7, obejmujący zarówno przychody, jak i koszty. Dlatego też w odniesieniu do tego zespołu wykorzystywane są konta syntetyczne (trzy znaki w symbolu konta), pozwalające na rozróżnienie przychodów od kosztów. Z uwagi na syntetyczny charakter przykładowego planu kont stosowanego w książce (zamieszczonego w aneksie nr 1) nazwa konta nie zawsze odpowiada pozycji sprawozdania finansowego – bilansu czy rachunku zysków i strat.

Odmienne podejście do sposobu księgowania zdarzeń gospodarczych przyjęto w ostatnim, piętnastym rozdziale, który obejmuje zadania z rozwiązaniami. Z uwagi na fakt, że poziom szczegółowości problemów poruszanych w zadaniach jest bardzo zróżnicowany, nazwy kont mogą różnić się od tych przyjętych w aneksie nr 1. Wszędzie tam, gdzie zastosowana przez autora nazwa konta lepiej wyjaśnia istotę księgowania, odstąpiono od przykładowego planu kont zamieszczonego w aneksie nr 1. Zachowano jednakże charakter konta i przyporządkowanie do grupy kont, prezentując bądź to konta syntetyczne, bądź mieszczące się w ich ramach konta analityczne.

Wykaz stosowanych skrótów

Aktywa z tyt. PDOdr.	aktywa z tytułu podatku dochodowego odroczonego
BO	bilans otwarcia
BZ	bilans zamknięcia
CIT	podatek dochodowy od osób prawnych
DAF	długoterminowe aktywa finansowe
Dz. U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz.	Dziennik Urzędowy
FASB	Financial Accounting Standards Board
FP	Fundusz Pracy
FGŚP	Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych
IASC	International Accounting Standards Committee
KAF	krótkoterminowe aktywa finansowe
LEX	System Informacji Prawnej „Lex Omega”
NKUP	koszty niebędące kosztami uzyskania przychodów w świetle przepisów prawa podatkowego
PDOdr.	podatek dochodowy odroczonego
PIT	podatek dochodowy od osób fizycznych
poz.	pozycja
Rezerwy z tyt. PDOdr.	rezerwy z tytułu podatku dochodowego odroczonego
RMB	rozliczenia międzyokresowe bierne (kosztów)
RMC	rozliczenia międzyokresowe czynne (kosztów)
RMC z tyt. PDOdr.	rozliczenia międzyokresowe czynne z tytułu podatku dochodowego odroczonego
RMK (czynne/bierne)	rozliczenia międzyokresowe kosztów (czynne/bierne)
RMP	rozliczenia międzyokresowe przychodów
Sk.	saldo końcowe
SKwP	Stowarzyszenie Księgowych w Polsce
Sp.	saldo początkowe
UE	Unia Europejska
u.p.d.o.f.	ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 361 z późn. zm.)
u.p.d.o.p.	ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 851 z późn. zm.)
u.p.t.u.	ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 z późn. zm.)
u.rach.	ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 330 z późn. zm.)
VAT	podatek od towarów i usług (<i>Value Added Tax</i>)
WB	wartość brutto
WF	wynik finansowy

WKA	wartość księgową aktywów
WKRMP	wartość księgową rozliczeń międzyokresowych przychodów
WKZ	wartość księgową zobowiązań
WL	wartość likwidacyjną
WN	wartość netto
WNiP	wartości niematerialne i prawne
WP	wartość początkową
WPA	wartość podatkową aktywów
WPRMP	wartość podatkową rozliczeń międzyokresowych przychodów
WPZ	wartość podatkową zobowiązań
ZFŚS	Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych
ZPK	zakładowy plan kont
z późn. zm.	z późniejszymi zmianami
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Część I

Podstawy rachunkowości i sprawozdawczości finansowej

Rozdział 1

Pojęcie i istota rachunkowości

1.1. Cele, zadania i funkcje rachunkowości

Rachunkowość jest systemem pomiaru i opisu działalności gospodarczej; jej podstawowy cel to dostarczanie informacji finansowych o działalności przedsiębiorstwa, przydatnych różnym użytkownikom w podejmowaniu decyzji ekonomicznych.

Chociaż na przestrzeni wieków rachunkowość podlegała wielu przeobrażeniom, w szczególności w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych, sens jej funkcjonowania nie zmienił się i wciąż polega na generowaniu informacji dotyczących działalności gospodarczej.

Współcześnie pod pojęciem rachunkowości rozumie się system informacyjny, który służy użytkownikom do podejmowania decyzji gospodarczych, zwłaszcza finansowych, oraz do rozliczania kierownictwa z odpowiedzialnego i efektywnego zarządzania powierzonym mu majątkiem. Według A. Jarugowej celem rachunkowości jest pomiar przepływów i przyrostu wartości pozwalający na podejmowanie decyzji i rozliczanie przedsiębiorstwa ze społecznej i ekonomicznej efektywności¹.

Działania składające się na system rachunkowości obejmują: identyfikację, grupowanie, opis, ewidencję, przetwarzanie i przekazywanie informacji o dokonaniach przedsiębiorstwa oraz o zmianach w jego majątku i sytuacji finansowej. Jest to możliwe dzięki odwzorowaniu w tym systemie zdarzeń gospodarczych oraz prezentowaniu informacji w sprawozdaniach finansowych, które są „syntheticzną, dobrze ustrukturyzowaną reprezentacją (...) zdarzeń wpływających na przedsiębiorstwo i transakcji przez nie podejmowanych (...)”².

Takie podejście do istoty rachunkowości można spotkać w wielu publikacjach. Na przykład E. Burzymowa zdefiniowała rachunkowość jako system ekonomicznego pomiaru w przedsiębiorstwach i instytucjach, będący zarazem uniwersalnym, podmiotowym systemem informacyjno-kontrolnym³. Z kolei W. Brzezina postrzegł ją jako szczególny system retro- i prospektywny, pozwalający na ustalenie

---

¹ A. Jarugowa et al., *Współczesne problemy rachunkowości*, Warszawa 1991, s. 13.

² A. Jarugowa, E. Walińska, *Roczne sprawozdania finansowe*, Gdańsk 1997, s. 12.

³ E. Burzymowa, *Rachunkowość przedsiębiorstwa i instytucji*, Warszawa 1980, s. 13.

wyniku finansowego i sytuacji finansowej jednostki⁴. Według Komitetu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (International Accounting Standards Committee – IASC) rachunkowość to system informacji o pozycji finansowej, dokonaniach i zmianach w tej pozycji, użytecznych dla szerokiego grona potencjalnych użytkowników w podejmowaniu przez nich decyzji ekonomicznych⁵.

Bardziej tradycyjną definicję rachunkowości jako systemu ewidencyjnego przedstawił S. Skrzywan, stwierdzając, że „jest ona [przypis E.W.] szczególnym rodzajem ewidencji gospodarczej. Stanowi system ciągłego w czasie obserwowania, mierzenia, rejestrowania, prezentowania i interpretowania wyrażonych w mierniku pieniężnym i bilansujących się ogólnych i szczegółowych danych o działalności gospodarczej i sytuacji majątkowej oraz finansowej jednostki gospodarującej”⁶.

Przedstawione powyżej definicje wymagają pewnego uściślenia. Określanie rachunkowości w kategoriach systemu oznacza bowiem, że jest ona układem reguł i zasad wynikających ze specyficznych sposobów obserwacji, pomiaru i rejestrowania zdarzeń gospodarczych – całościowym, ale jednocześnie elastycznym. Jako szczególny rodzaj ewidencji gospodarczej rachunkowość jest prowadzona w sposób systematyczny i ciągły, a jej przedmiotem są występujące w jednostkach gospodarujących operacje gospodarcze, to jest te zdarzenia gospodarcze, które są lub – po dokonaniu pomiarów i przeliczeń – mogą być wyrażone w mierniku pieniężnym i wpływają na zmianę stanu majątkowego oraz finansowego podmiotu.

Rachunkowość rejestruje wszystkie operacje gospodarcze, mieszczące się w merytorycznym zakresie systemu, w sposób kompletny i z zachowaniem możliwie maksymalnej szczegółowości, a następnie dokonuje niezbędnych agregacji i uogólnień (na przykład do celów prezentacji informacji w sprawozdaniach finansowych jednostki)⁷. Pozwala to na odzwierciedlenie wiarygodnego obrazu rzeczywistości gospodarczej podmiotów – ich rentowności i sytuacji finansowej.

Warunkiem koniecznym realizacji powyższego zadania jest dokonanie pomiaru zdarzeń gospodarczych. Pomiar ten przebiega według określonych reguł i procedur charakterystycznych dla systemu rachunkowości, odróżniających go od innych systemów informacyjnych (ilustracja 1.1).

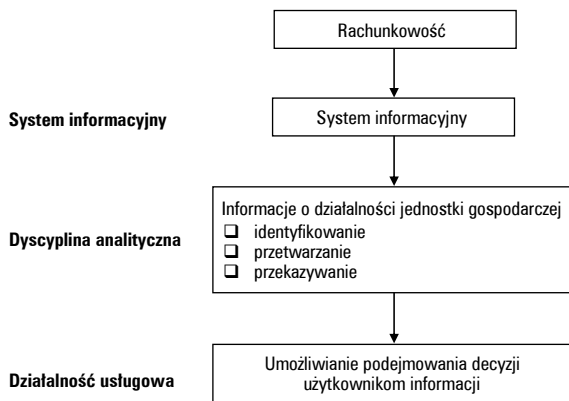
Obszarami pomiaru dokonywanego przez rachunkowość są rentowność i sytuacja finansowa jednostki. Pierwszy z nich dotyczy opłacalności działalności gospodarczej, jej zyskowości, drugi zaś – płynności i wypłacalności (ilustracja 1.2). Wymienione obszary działalności gospodarczej różnią się od siebie za-

⁴ Zob. szerzej W. Brzezina, *Rachunkowość sensu stricto i sensu largo*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej 2000, t. 56, s. 7–24.

⁵ IASC, *Framework for the Preparation and Presentation of Financial Statements*, London 1989.

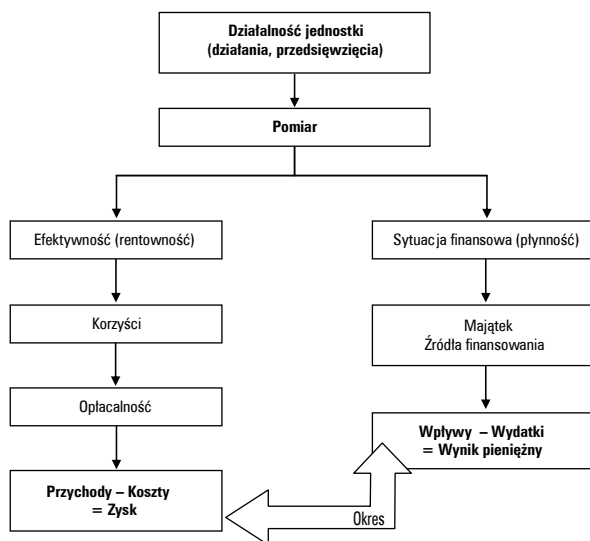
⁶ S. Skrzywan, *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, Warszawa 1973, s. 5.

⁷ Z. Kołaczyk, *Rachunkowość finansowa*, Poznań 1997, s. 19.

Źródło: opracowanie własne.

Ilustracja 1.1. Rachunkowość jako system informacyjny

Źródło: opracowanie własne.

Ilustracja 1.2. Obszary pomiaru działalności gospodarczej dokonywanego przez rachunkowość

sadniczo, ale jednocześnie stanowią nierozdzielalną całość. Choć podlegają odrębnym zasadom pomiaru, to jednak wzajemnie się przenikają i w związku z tym muszą być rozpatrywane łącznie.

Zasadniczym celem pomiaru rentowności jest ustalenie wyniku finansowego, a sytuacji finansowej – dokonanie wyceny bilansowej, prowadzącej ostatecznie do ustalenia wartości kapitału własnego przedsiębiorstwa.

Struktura i treść podręcznika odpowiadają standardom akademickiego wykładu, a jednocześnie nawiązują do rozwiązań sprawozdawczych i ewidencyjnych wdrażanych przez autorów do praktyki gospodarczej – podczas realizacji projektów w przedsiębiorstwach różnych branż. Wykład został opatrzone licznymi przykładami. Każdy szczegółowy problem jest przedstawiany w sekwencji: zasady pomiaru – zasady prezentacji w sprawozdaniu finansowym – ujęcie ewidencyjne, co pozwala odnieść skutki finansowe zdarzeń gospodarczych bezpośrednio do poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych.

Podręcznik jest adresowany do wykładowców oraz studentów uczelni ekonomicznych oraz uczestników studiów podyplomowych z zakresu rachunkowości. Może być również wykorzystywany w codziennej pracy przez księgowych, biegłych rewidentów, analityków i dyrektorów finansowych.

Ważnym uzupełnieniem niniejszej publikacji jest skrypt *Rachunkowość finansowa. Ujęcie sprawozdawcze i ewidencyjne. Zbiór zadań* (Wolters Kluwer 2014), mający charakter repetytorium i odpowiadający strukturze podręcznika.

Ewa Walińska – profesor w Katedrze Rachunkowości Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego, kierownik Katedry Rachunkowości oraz Zakładu Rachunkowości Finansowej; członek m.in. Stowarzyszenia Księgowych w Polsce i European Accounting Association (EAA); współautorka m.in. pierwszego w Polsce tłumaczenia międzynarodowych standardów rachunkowości, projektów dotyczących rachunkowości zarządczej, polityki rachunkowości oraz planów kont w wielu czołowych polskich przedsiębiorstwach. Od wielu lat łączy umiejętnie pracę naukową z działalnością dydaktyczną, doradcą i szkoleniową. Współpracuje z największymi polskimi przedsiębiorstwami, instytucjami i firmami edukacyjnymi. Głównymi obszarami jej zainteresowań są zagadnienia pomiaru, wyceny i prezentacji podstawowych kategorii rachunkowości (ze szczególnym uwzględnieniem podatku dochodowego), relacje pomiędzy prawem bilansowym i prawem podatkowym oraz ich konsekwencje dla podejmowania optymalnych decyzji inwestycyjnych i finansowych. Jest autorką ponad 200 artykułów i 10 książek oraz współautorką 40 pozycji książkowych z dziedziny rachunkowości.

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01

zamowienia.książki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa: www.profinfo.pl

9 788326 434631 W02P01

ISBN 978-83-264-3463-1

9 788326 434631

cena 69 zł
(w tym 5% VAT)